

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На нинішньому етапі реформування мовної освіти одним із завдань навчання української та іноземної мов є формування комунікативної компетентності, що охоплює не тільки знання мовної системи й володіння мовним матеріалом, а й формування культури мовлення, дотримання правил поведінки, соціальних норм мовленнєвого спілкування. Відтак навчання української та іноземної мов полягає в формуванні такої особистості, яка досконало володітиме навичками спілкування в будь-якому людському середовищі за різних обставин.

Актуальність міжпредметних зв'язків у шкільному навчанні обумовлена сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція суспільних, природничих і гуманітарних знань.

Реалізація інтеграційних процесів здійснюється через різні види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), що, виконуючи інформаційну й прагматичну функції, сприяють не лише виробленню навичок побудови усних і письмових висловлювань, а й взаємодії і взаєморозумінню між людьми в процесі спілкування.

На сучасному етапі основною метою навчання рідної та іноземної мов у початковій школі є формування комунікативно компетентного школяра. Це має бути особистість, яка не тільки знає мову, але й вільно користується нею. Важливим засобом формування комунікативної компетентності молодших школярів, носієм позитивних змін шкільної освіти є сучасний підручник. Найважливішим показником його якості є зміст, спрямований на мовленнєвий та інтелектуальний розвиток особистості школяра, що відбувається в навчально-виховному процесі з урахуванням особистісно зорієнтованого, комунікативно-діяльнісного, соціокультурного, компетентнісного підходів, а також принципів єдності навчання, виховання й

розвитку; взаємозв'язаного опанування мови й мовлення, усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності; диференціації; наступності й перспективності між початковою та середньою ланками загальноосвітньої школи.

Аналіз останніх досліджень показує, що проблемі формування комунікативної культури особистості приділено значну увагу в дослідженнях Г. Богіна, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, В. Карасика, Ю. Караулова, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко, Л. Скуратівського та ін. У їхніх працях розглядається сутність і рівнева модель мовної особистості, розвиток таких її складників, як національно-мовна свідомість, мовні здібності, мовне чуття, смак, ціннісні орієнтації. Так, наприклад, В. Карасик виокремлює такі особливості мовної особистості:

- мовна здібність як органічна можливість навчатися спілкування за допомогою мови;
- комунікативна потреба, спрямована на адресата мовлення, співрозмовника, колектив;
- комунікативна компетенція як вироблене вміння успішно спілкуватися;
- мовна свідомість як активне вербальне відображення у внутрішньому світі зовнішнього світу;
- мовленнєва поведінка як усвідомлена й неусвідомлена система вчинків, що розкривають характер і спосіб життя людини.

Формування комунікативної компетентності учнів засобами міжпредметних зв'язків сьогодні є одним з основних завдань на шляху реалізації мети мовної освіти в Україні, що узгоджується з європейськими освітніми стандартами, Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти [1, с. 35]. Водночас компетентність набуває суспільної значущості, потребує глибокого осмислення й розроблення шляхів упровадження її в шкільну практику навчання української та іноземної мов. Саме тому важливим є з'ясування, чого мають навчитися молодші школярі на уроках української та англійської мов, які завдання слід для цього розв'язати, яких принципів дотримуватися; визначення умов формування комунікативно

зорієнтованої особистості сучасного учня і ролі міжпредметних зв'язків як засобу її формування.

В умовах компетентнісного підходу в зміст навчання мови (насамперед у добір навчального матеріалу як відповіді на запитання «Чого вчити?») найвагоміший внесок зробили видатні представники науки психолінгвістики (Виготський С., Зимня І, Леонтьєв О.О., Рядова В., Пасов Ю. та ін.), які розробили теорію мовленнєвої діяльності, що розглядається ними як один із багатьох видів людської діяльності і визначається як «активний, цілеспрямований, опосередкований мовою і зумовлений ситуацією спілкування процес прийому й передачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою [4, с.33]». Адже у людини є притаманна лише їй специфічна потреба (комунікативно-пізнавальна) у висловленні думки та одержанні мовленнєвої інформації. І тут вважаємо доречним згадати висловлення О. О. Леонтьєва про зв'язок між мовою і особистістю, який учений визначає так: «... мова є передусім мовою особистості [2, с.22]», тобто без мови немає особистості, як і мова не існує поза особистістю.

Сьогодні важливо не стільки примусити учня зазубрити певний обсяг інформації, скільки навчити його самостійно набувати нові знання, використовувати всю різноманітність інформаційних ресурсів, зокрема друковане слово, аудіо- та відеоматеріали, електронні мережі.

Школа для дітей це не підготовка до життя, це саме життя. Тому дуже важливо допомогти дітям відчувати ритм життя, відчувати радість діяльності, знання, відкриття, знайти й пройти шлях до успіху - в цьому призначення педагога. Незмінною є проблема взаємозв'язку навчання, виховання та практичного досвіду роботи з джерелами інформації. Стосовно викладання навчальних предметів в сучасній школі вона передбачає набуття знань, умінь і навичок через формування комунікативної культури, формування пізнавальних здібностей та інтересів дітей.

Міжпредметна компетентність як інтегрований результат індивідуальної діяльності учнів формується на основі опанування змістовими,

процесуальними й мотиваційними компонентами з різних галузей знань й опирається на такі основні напрямки міжнаукової взаємодії: комплексне вивчення різними науками одного й того ж об'єкта; застосування різними науками одних і тих же теорій і законів для вивчення різних об'єктів; використання методів однієї науки для вивчення різних об'єктів в інших науках. Вміло використані зв'язки української, російської, англійської мов, читання сприяють реалізації методологічної, навчальної, розвиваючої, виховної, конструктивної функцій [3, с.20].

Засоби реалізації міжпредметних зв'язків у процесі навчання в початковій школі можуть бути різноманітні: постановка проблемних запитань, для рішення яких необхідне використання знань з різних предметів (запитання “де?”, “чому?”, “як пояснити?”, та інші піднімають пізнавальну активність учнів на пошуковий рівень встановлення міжпредметних зв'язків); створення міжпредметної проблемної ситуації за допомогою серій проблемних запитань; домашнє завдання міжпредметного характеру, зокрема, підготовка повідомлень на уроці, написання повідомлень, розв'язання міжпредметних задач, виготовлення оригінальних наочних посібників (схем, діаграм, презентацій, узагальнюючих таблиць, плакатів, карт та інше), що потребують від учнів знання матеріалу інших предметів [5, с. 167].

Формуванню комунікативної, інформаційно-культурної, міжпредметної компетентностей сприяє проведення інтегрованих уроків. Форми проведення уроків можуть бути різними: урок–диспут, урок–семінар, урок–конференція, урок–екскурсія тощо. Досвід вчителів м. Херсона та Херсонської обл. Пашковської Г.А., Крилюк М.К., Дорошенко Г.О., доводить, що підвищенню ефективності уроку, сприяє саме використання стандартного й мультимедійного підручника (використання комп'ютерних презентацій), оскільки це: робить процес пояснення нового матеріалу наочним; показує явища, що вивчаються, в розвитку; сприяє формуванню аналітичних здібностей; здійснює зв'язки між навчальними предметами.

Актуальною є так само й проектна діяльність учнів. У рамках роботи над проектами розробляються: доповіді, комп'ютерні презентації, інсценування творів. Це дозволяє реалізувати багато завдань сучасної початкової освіти, сприяє формуванню комунікативної компетентності молодших школярів.

Отже, використання міжпредметних зв'язків у процесі навчально-дослідницької діяльності в початковій ланці освіти сприяє розвитку пізнавальної активності, творчого мислення, учні залучаються до вирішення проблемних питань, використовуючи різні джерела, знаходять зв'язок між різними предметами, завдяки цьому вміло розвивають свою комунікативну культуру.

Література:

1. Гур'єв А.І., Міжпредметні зв'язки в теорії та практиці сучасної освіти // Інноваційні процеси в системі сучасної освіти. Матеріали Всеросс. Науково-практ. конференції - Горно-Алтайськ, 1999 - 160 с.
2. Леонтьєв А.А. Коммуникативность: пришло или прошло ее время // ИЯШ. – 1991. - №5. С.22-23.
3. Слижук О. Комунікативна специфіка сучасного уроку української літератури / О. Слижук // Українська література в загальноосвітній школі. - 2006. - N3. - С. 19-21
4. Усова А.В. Міжпредметні зв'язки у викладанні основ наук у школі. Челябінськ, 1995 - 165 с.
5. Федорова В.М., Кірюшкін Д.М. Міжпредметні зв'язки. Використання міжпредметних зв'язків у системі формування інформаційної культури школярів - М., 2008,- 243 с.